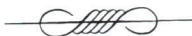

PUSZTAI JÁNOS

Szegedi emlékek vitéz Horthy Istvánról

Idén augusztus 20-án hatvan éve hősi halált halt az orosz fronton Horthy István kormányzóhelyettes. Harci bevetésre indult, amikor beteljesedett rajta a pilóta balsors. Segesváry György, a testi-lelki jóbarát írja, hogy Horthy már korán, a gyermekkor kezdetén felfokozott technikai érdeklődésről és érett hazaszeretetről tett tanúbizonyságot, amely egyenesen vezetett a repüléshez, majd később a harctérre.

Már mindketten közel álltak a főiskolai oklevél kézhezvételéhez, amikor elhatározták, hogy okos furfanggal megtörik a Trianon szabta tilalmakat. „Vissza kell állítania gúzsba kötött magyar repülésben [...] (az) ifjúság lehetőségét arra, hogy maga is repülhessen” – írja Segesváry György *Az elsőszámú repülő önkéntes* című, Horthy Istvánra emlékező írásában, majd így folytatta a gondolatot: „magas rangú katonai vezetők bölcs és jóakarató támogatásával sikerült elintéznünk, hogy bevonulhassunk, mint az ország

első önkéntesei, a trianoni békeszerződés előírásai által sújtott magyar légierőhöz. Horthy István egyenesen Szombathelyre vonult be – mint én is, csak valamivel később a honvédelmi minisztérium kidolgozta próbaterv szerint – egy tüzér alakulat-

hoz. Utunk innen már a REGVI-hez, a szombathelyi repülőgépvezető-képző iskolába vezetett. Horthy István volt az első évfolyam rangelsője, mint címzetes tüzér tizedes, én pedig mint címzetes tüzér a rangutolsó. Az egész évfolyam két főből állt.

A repülés alapjainak megismerése, az egyedül repülésre jogosító vizsga után Szegeden (1927, majd 1928 nyarán) folytatta kiképzését a későbbi kormányzóhelyettes. Előre kell bocsájtanom, hogy nem élvezett semmilyen kedvezményt azért, mert az ország kormányzójának gyermeke volt. Sem Szombathelyen, sem Szegeden nem a szalontiszi képzést forszírozták. Vitéz Hári László parancsnok, közismerten a Tata, híres volt következetes szí-

HORTHY ISTVÁN TARTALÉKOS VADÁSZ-
REPÜLŐ TISZT A KELETI FRONTON

goráról is – nem tehetett engedményt, már csak biztonsági okból sem.

Az ébresztő reggel három óra körül volt és napnyugtáig tartott a munka. Rangtól, származástól függetlenül minden növendéknek el kellett végezni a gépápolással vagy a szereléssel kapcsolatos legpízkosabb munkákat is. Az önkéntes feladatokra midig elsőnek jelentkezett. Amikor kivételezni próbáltak vele, azt mindig rosszul viselte, ha tehetett, visszautasította. A városban csak kevesen – oktatóin és növendék társain kívül szinte senki – tudták, hogy v. Horthy István, a kormányzó fia Szegeden tanulja a repülés tudományát. Volt bajtársai katonás, fegyelmezett (tisztjelölt) növendékre emlékeznek. Következtesen végigcsinálta a pilóta kiképzés és a szolgálat minden fázisát. A gyors észjárású, az ügyeskező, a nagy áttekintő képességű, az udvarias de katonás embert tisztelték benne. Mint társai, ő is csak hetente egy alkalommal mehetett be a városba, akkor is csak civilben és soha sem csoportosan – a trianoni tilalom kényszerű rejtettsége miatt. Az eltávozás, a kimenő oka kizárólag a szükségleti cikkek beszerzése vagy a hazautazás lehetett. Az első időszakban a rendfokozata „légiügyi alsegéd” volt, ami megfelelt a legális alakulatok tizedesi rendfokozatának. A kiképzés során – óhatatlanul – előfordultak apróbb csínytevések, fegyelmezetlenségek. A büntetés attól függött, hogy az elkövetés egyéni vagy közösségi volt. A legenyhébb változat a *fűszagolás* lehetett, ami „csak” a repülőtér elhagyásának tilalmát jelentette. Remélem, nem köveznek meg a még élő kortársak – akik egészen a végsőkig istenítik v. Horthy Istvánt az iránta érzett fokozott tisztelet miatt – azért, ha leírok egy vele kapcsolatos történetet, amely itt, Szegeden esett meg vele.

A történet 1928 kora nyarán, egy hétvégén játszódott le a repülőtéren, ahol a repülőtiszt képzés folytatódott a szombat-helyi alapképzés után. V. Hány László repü-

lőszázados, a „Tata” volt a parancsnok, aki valamilyen szabálytalanság miatt megbüntetni kényszerült az ifjú Horthyt. A fenyítés miatt Horthy növendék nem mehetett haza az egyik szombaton. A mama, a főméltóságú asszony nem értette fia késedelmét, ezért fölhívta a repülőteret. Azonnal a parancsnoknak szögezte a kérdést:

– Horthy őrmester miért nem jött még haza?

Hány László, a Tata: – Nem mehetett haza, mert dutyiban ül.

A Főméltóságú Asszony: – Kérem, mi az a dutyi?

Ismét a parancsnok:

– Az, kérem szépen, egy nagyon kicsi helyiség, aminek négy fala van, és az egyikén egy nagyon kicsi ablak, és azon sűrű vasrács. Az ágy simára gyalult deszkalapokból áll. Az ajtaja kívülről van bezárva, belül pedig nincs kilincs.

A Főméltóságú Asszony:

– Hát ez képtelenség!

A Tata: – Nagyon sajnálom, főméltóságú asszonyom, ezen nem tudok segíteni!

Másnap a kormányzó úr kabinetirodájára hívta Hányt.

A kormányzó úr:

– Laci, szeretnék beszélni veled. Holnap tíz órakor jelentkezz nálam!

A parancsot csak teljesíteni lehetett. A Tata másnap pontosan jelentkezett kormányzó úrnál.

– Laci, nagyon köszönöm, hogy segítesz nekem! – mondta a kormányzó úr. Kérlek arra, hogy minden alkalommal a legnagyobb szigorral kezeld ezt a gyereket. Tudod, most már abba a korba jutott, amikor az apai fegyelem alól kezd kicsúszni.

Tudnivaló, hogy „a gyerek” ekkor már szigorló mérnök volt. Ezt a históriát Czapári Zoltán repülőezredes révén ismerhették meg az ország repülői.

1928 májusában, áldozócsütörtökön, repülőnapot rendezett Szegeden a rejtett

2002/XIV. 3–4.

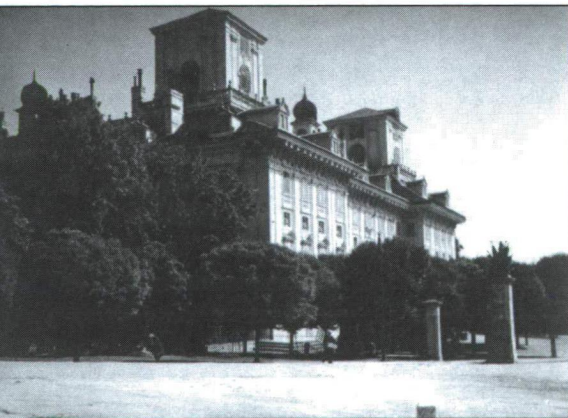
repülőegység az Express Szállítványozási Rt. anyagi támogatásával. Valamennyi pilóta kitett magáért, de az összes közül v. Horthy István bemutató repülése nyugözte le legjobban a nézők figyelmét – írja Jánossy István a Kis repülőenciklopédia című művében. A hiteles emlékeztető kortársak még azzal is kiegészítették a szakírói véleményt, hogy nem a kötelező udvariasság miatt hangzott el a dicséret. Itt Szegeden befejezve repülő kiképzését, a fiatal *arany sasos* pilóta a szolnoki vadászrepülő egységhez kapott beosztást. Ott lépett elő főhadnaggyá (szerző megj.: a katonai repülést tiltó trianoni években Szeged volt a pilóta továbbképzés bázisa). Ezzel az alakulattal került ki az orosz frontra, ahol életét vesztette.

Ezt megelőzően még egyszer járt Szegeden, egészen pontosan az algyői repülőtéren 1941-ben, mint a Horthy Miklós Nemzeti Repülő Alap elnöke. Kíséretével megtekintette az újonnan elkészült és Horthy Miklósról elnevezett sportrepülő- és katonai előképzést adó bázist. Az algyőiek „gazdag programmal és bőkezű ellátással” fogadták Horthy Istvánt és kíséretét – emlékezik meg az *Algyő és népe* című kiadványban képmeléklettel is Sebesi Judit, a tanulmány fejezetének írója.

Az 1944 februárjában tartott közgyűlésén a Szegedi Repülő Egyesület vezetősége és tagsága elhatározta, hogy – függetlenül a város MÁV mozdonyvezetőitől, akiknek ugyancsak szándékukban állt – vitéz nagybányai Horthy Istvánnak egy monumentális emlékművet emelni a városban. A repülőtérré, ahol a későbbi kormányzóhelyettes a pilóta képzését sikeresen befejezte, egy mellszobrot terveztek állítani. Győry Béla ügyvezető elnök bejelentését Lázár László főtitkár kényszerült pontosítani, miszerint a főméltóságú kormányzó úr kérte az egyesületet – tekintettel az aggasztó anyagihiányra –, hogy halasszák el fia emlékének megörökítését. Az emlékmű létrehozásának végleges elmaradása – végül is – a második világháború elvesztésével kap magyarázatot.

FORRÁSOK

- BUJTÁS LÁSZLÓ: *Hogyan történt? 1942. augusztus 20. 5 óra 7 perc.* Budapest, 1989, Média.
 SEGESVÁRI GYÖRGY: *Az első számú repülő önkéntes.*
 JÁNOSY ISTVÁN: *Kis repülőenciklopédia.*
 HEGYI ANDRÁS (szerk.): *Algyő és népe.* 1987.
Top Gun 1999/6. sz.
 TOBAK TIBOR: *Horthy István halála.*
Délmagyarország. 1928. április 29., 1942 augusztus 22. és az 1944. február 7-i száma.

KISMARTON I.

ELŐZŐ SZÁMUNKAT ÁRNYÉK, KŐ, FÉNY CÍMMEL MEZEY PÁL AMATŐR FÉNYKÉPÉSZNEK AZ 1930-AS ÉVEKBEN KÉSZÜLT KŐSZEGI FOTÓIVAL DÍSZÍTETTÜK. A SZERZŐSÉG SZERKÖZMÉNYE KISMARTON KÖVETKEZIK. A LAJTA MENTI KISVÁROSBAN A LEGNAGYOBB LÁTVÁNYOSSÁG AZ ESTERHÁZY-KASTÉLY. A BEJÁRATI TÁBLA SZÖVEGE AKÁR A CASTÉLY ÉS A VÁROS RÖVID TÖRTÉNETE IS LEHETNE: „KISMARTONT MÁTYÁS KIRÁLY A MAGYAR KORONÁÉRT ÁTENGEDTE AUSZTRIÁNAK, ÉS ESTERHÁZY MIKLÓS NÁDOR HŰSÉGE SZERZTE VISSZA A HAZÁNAK 1622-BEN.”